

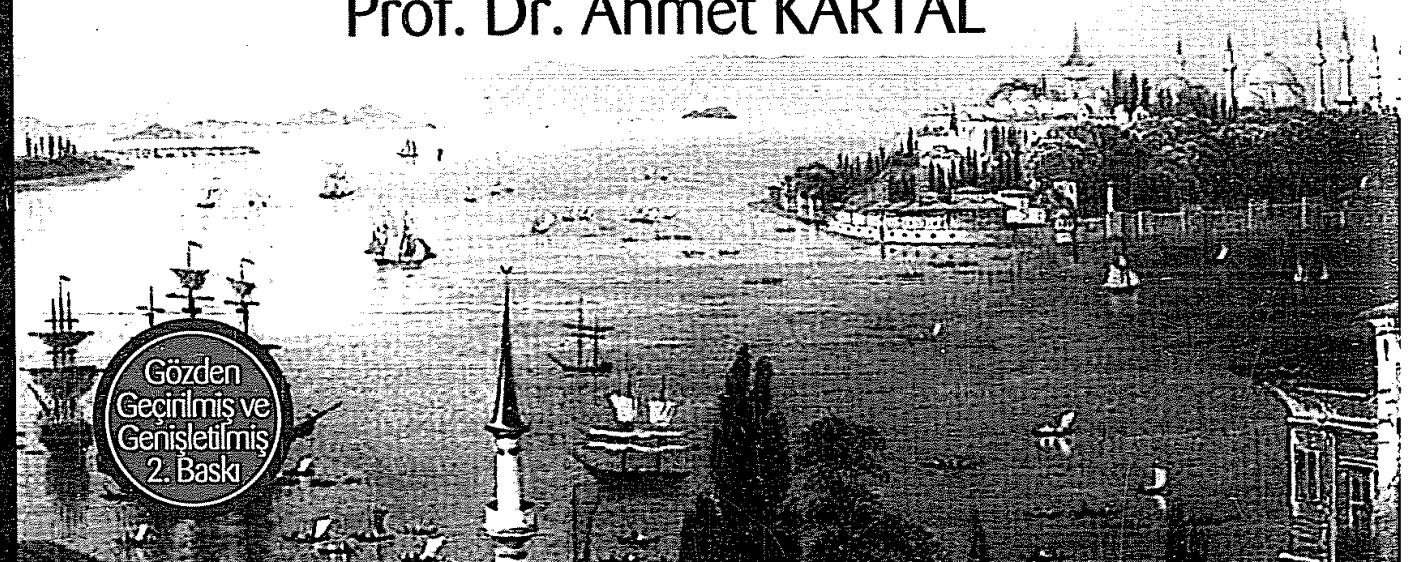
KURUBA
KİTAP

Şiraz'dan İstanbul'a

Türk-Fars Kültür Coğrafyası
Üzerine Araştırmalar

Prof. Dr. Ahmet KARTAL

Gözden
Geçirilmiş ve
Genişletilmiş
2. Baskı

Kurtuba Kitap: 16
Türk Edebiyatı: 1
Isbn: 978-975-6743-74-4

*T.C. Kültür ve Turizm
Bakanlığı Sertifika No:
16221*

© Kurtuba Kitap, 2010
Bu kitabın tüm yayın hakları, Kurtuba Kitap'a aittir. Kitabın tamamı ya da bir bölümü izinsiz olarak hiçbir biçimde çoğaltılamaz, dağıtılamaz.

Editör

Ömür Ceylan

(Kurtuba Kitap)

Birinci Basım

Haziran 2010

(1000 Adet)

Baskı ve Cilt

A Ajans

Beysan San. Sit. No:32-4/G

Haramidere / İstanbul

(0212 422 79 29)

KURTUBA
K İ T A P

(Adil İnşaat Basım Yayın kuruluşudur.)

Adil İnşaat Basım Yayın Dağıtım Kurtasiye San. Tic. Ltd. Şti.

Sahhafılar Çarşısı No: 24-26 • 34450 - Bayezid / İstanbul

Telefon: 0212 528 1978-512 62 63 • Faks: 0212 512 91 20 • kurtuba@kurtubakitap.com

KUTBUDDİN b. MUHAMMED İZNIKİ (? - 821 H.) ve
RÂHATU'L-KULUB (MUKADDİME-İ KUTBUDDİN)
İSİMLİ ESERİ

Hanefî fıkının önemli fık âlimlerinden olan Kutbuddin İznikî, İznik kasabasında doğmuştur⁸⁰⁷. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. İznik'te doğduğu için "İznikî" lakabıyla de anılmaktadır⁸⁰⁸. Ayrıca kendisine Anadolu olduğunu göstermek için "er-Rûmî" künyesi de verilmiştir⁸⁰⁹. Kutbuddîn-i İznikî diye meşhur olan⁸¹⁰ müellifimizin ismi çeşitli kaynaklarda, Muhammed b. Muhammed el-İznikî⁸¹¹, Kutbuddîn Muhammed⁸¹², Muhammed b. Muhammed Kutbuddîn el-İznikî⁸¹³, Kutbuddîn-i İznikî⁸¹⁴, Kutbuddîn b. Muhammed-i İznikî⁸¹⁵, Kutbeddin Mehmed İznikli⁸¹⁶, Mevlânâ Kutbeddîn-i İznikî⁸¹⁷, Kutbuddîn-i İznikî⁸¹⁸, Şeyh Kutbeddîn-i İznikî⁸¹⁹ ve Muhammed b. muhammed-I Rûmî⁸²⁰

- ⁸⁰⁷ Mecdî Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri "Hadaiku'ş-Şakaik"*, (Neşre Hazırlayan: Doc. Dr. Abdülkadir Özcan), Çağrı Yayınları, İst. 1989, s. 58; Dr. Yusuf Ziya Öksüz, "Kutbuddin b. Muhammed İznikî (? - 821 H.) ve Mukaddime-i Kutbuddin", *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi, Prof. Dr. M. Tayyip Ökiç Armağanı*, Sevinç Matbaası, Ank. 1978, s. 225; Şemsü'd-dîn Sâmî, *Kâmusu'l-Alâm*, (nşr. Mihrân), 5. cild, Matbaa-i Amire, İst. 1314/1896, s. 3672.
- ⁸⁰⁸ Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 225.
- ⁸⁰⁹ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-Arifin Esmâü'l-Müellifin ve Asârü'l-Musannifin*, c. 1, Millî Eğitim Basımevi, İst. 1955, s. 184.
- ⁸¹⁰ *Yeni Rehber Ans.*, c. 12, s. 310.
- ⁸¹¹ Kâtib Çelebi, *Keşf-el-Zunûn*, Birinci cilt, Maarif Matbaası, 1941, s. 457.
- ⁸¹² Abdullah Develioğlu, *Büyük İnsanlar-Üçbin Türk ve İslâm Müellifi-*, Yaylacık Matbaası, İst. 1963, s. 322.
- ⁸¹³ Kutbuddin İznikî, *Mürşid-i Müteehhilîn*, Bedir Yayınevi, İst. 1991, s. 3.
- ⁸¹⁴ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, 1. c., Matbaa-i Amire, İst. H. 1333, s. 144; Mecdî Mehmed Efendi, *a.g.e.*, s. 58; Şemsü'd-dîn Sâmî, *a.g.e.*, s. 3672.
- ⁸¹⁵ Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu* 1. cild, İst. 1964, Nu-234; Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 225; Bizdeki nüsha, Rasim Deniz (Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Öğr. Gör.) Özel Kitaplığında, 1b-5.
- ⁸¹⁶ Agah Sırrı Levend, "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten-1972*, Türk Tarih Kurumu, Ank. 1983, s. 74. Aynı makalenin 77. sayfasında ise, müellifimizin ismi *Kutbeddin Mehmed, İznikli* şeklinde geçmektedir.
- ⁸¹⁷ *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*, (hızr. A. Nihal Atsız), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ank. 1985, s. 194.
- ⁸¹⁸ *Rehber Ans.*, c. 12, s. 310.

şekillerinde geçmektedir. A. Rıza Karabulut ise, müellifin tam künyesini *Kutbuddin Şeyh Muhammed b. Muhammed el-İznikî* şeklinde vermektedir⁸²¹.

Hazret-i Peygamber'in neslinden olan Kutbuddîn-i İznikî'nin, Paşa Çelebi lakabıyla şöhret bulan Mevlâna Kutbî Çelebi⁸²² ve Muhammed Muhyiddîn ibni Kutbuddîn-i İznikî⁸²³ isimlerinde iki oğlu ile Sadrî mahlasıyla meşhur olmuş Haydar isminde bir yeğeni⁸²⁴ vardır.

Sultân I. Bâyezîd Han (Yıldırım Bâyezîd) devri Osmanlı meşâhir, meşâyih ve ulemâsından⁸²⁵ olan Kutbuddîn-i İznikî, şer'î ilimler ve tasavvufta çok geniş bilgiye sahip⁸²⁶ olmakla beraber, tasavvuftan büyük zevk almış⁸²⁷ ve tasavvufta yükselerek evliyalığın yüksek derecelerine kavuşmuştur⁸²⁸. Daha gençlik yıllarında, devrin büyük âlimlerinden Mevlânâ Hasan Paşa⁸²⁹ ve Molla Fenârî'den ders alan Kutbuddin İznikî, Eşrefoğlu Rûmî'nin sohbet ve fikir meclislerinde de bulunmuştur⁸³⁰. Davûd-ı Kayserî'nin muâsırı ve halefleri arasında sayılan İznikî'nin, Davûd-ı Kayserî'nin öğrencisi olduğu da

⁸¹⁹ Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't-Tevarih V*, (haz. İsmet Parmaksızoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Eskişehir 1992, s. 27.

⁸²⁰ *Menkıbelerle İslâm meşhurları Ans.*, 1250; Yeni Rehber Ans., s. 310.

⁸²¹ Ali Rıza Karabulut, *Mevlana'nın Hocası Seyyid Burhaneddin Hz.leri ve Kayseri İlmiye Tarihinde Meşhur Mutasavvıflar*, Seyyid Burhaneddin Vakfı Yayınları, 2. baskı, Kayseri 1994, s. 100.

⁸²² Sehî Bey, Mevlâna Kutbî Çelebi'nin İznikli olup Şeyh Kutbeddin'in oğlu olduğunu, şâir olup Enîsü'l-uşşak üslubunda "Heves-name" isminde bir eser yazdığını bildirmektedir. Bak. Sehî Bey, *Tezkire "Heşt Behişt"*, (Hız. Mustafa İsen), "Mevlâna Kutbî Çelebi" Tercüman 1001 Temel Eser/152, İst. 1980, s. 91-92; *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Hız.: Haluk İpekten, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey), "Kutbî Paşa Çelebi", Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 942, Ank. 1988, s. 258. Ayrıca biz İznikî'nin Hz. Peygamber'in soyundan geldiğini, Sehî Bey'in oğlu için kullandığı "Hz. Peygamber'in neslindedir" sözüne dayanarak söyledik.

⁸²³ Mevlânâ Fenârî'nin en seçkin talebelerinden olup tahsilini ikmalden sonra tasavvuf mesleğine intisab etmiş, zâhirî ve bâtinî ilimleri vâkıf yüksek bir zattır. Pek çok eseri olan Muhammed Muhyiddin Edirne'de defnedilmiştir. Bak. Bursalı Mehmet Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri 1299-1915* (Sadeleştirilenler: A. Fikri Yavuz-İsmail Özen), Meral Yayınları, İst.c. 1, s. 148-149. Ayrıca bak. dipnot 42.

⁸²⁴ İznik'te doğan Sadrî'nin esas ismi Haydar'dır. Şeyh Kutbuddin'in kız kardeşinin oğludur. Babası Şehzade Korkut'un hocası olup Miçekli oğlu adıyla meşhurdur. Öğrenimini tamamlayıp kadı olmuştur. "Hüsrev ü Şîrin" tarzında birçok mesnevisi vardır. Şiirleri bir divanda toplanmıştır. Bak. Sehî Bey, a.g.e., "Mevlâna Sadrî" s. 158-159; *Latîfi Tezkiresi*, (Hız. Doç .dr. Mustafa İsen), "Sadrî Çelebi" Kültür Bakanlığı Yayınları/1120, Ank. 1990, s. 392-393; *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, "Sadrî", s. 406.

⁸²⁵ Şemsü'd-din Sâmî, a.g.e., s. 3672; Dr. Yusuf Ziya Öksüz, a.g.m., s. 225; Kutbuddin İznikî, Mürşid-i Mütehhilîn, s. 4; Aşıkpaşaoğlu Tarihi, s. 194.

⁸²⁶ Şemsü'd-din Sâmî, a.g.e., s. 3672.

⁸²⁷ Hoca Sadettin Efendi, a.g.e., s. 27.

⁸²⁸ *Yeni Rehber Ans.*, c. 12, s. 310.

⁸²⁹ *Osmanlı Müellifleri*'nde müellifimizin resmî ilimleri Mevlânâ Hasan Paşa'dan tahsil ettiği bildirilmektedir.

⁸³⁰ Dr. Yusuf Ziya Öksüz, a.g.m., s. 225; Kutbuddin İznikî, *Mürşid-i Mütehhilîn*, s. 3.

sanılmaktadır⁸³¹. Ayrıca fıkıh, tefsir ve tasavvuf üzerine yazdığı eserlerle, haklı bir şöhret kazanan; şeriata aykırı fikir ve kanaatleri yüzünden idam edilen meşhur Simavna Kadısı Şeyh Bedrüddin ile de aynı çağda ve ülkede yaşamıştır⁸³².

Çağının ulemâsından ders alarak, her ilimde özellikle de, dînî ilimlerde kendisini tam olarak yetiştiren ve kendisini tanıtan⁸³³ Kutbuddîn-i İznikî, Hanefî fikhına ait derin ve geniş bilgisi sayesinde, bu mezhebin önemli fıkıh temsilcilerinden birisi sayılmıştır⁸³⁴. Ayrıca *Râhatu'l-Kulûb*'da, bazı fikhî meselelerde Hanefî mezhebi ile diğer mezhepleri de karşılaştırması, onun diğer mezhebler hakkında da geniş bilgiye sahip olduğunu göstermektedir:

“... Ya gendü ya tavarı susaya diyü korksa, teyemmüm almak dürüstdür. Ammâ abdest alıcak suyıla hasta olam diyü korksa, ya hastalığım arta diyü korksa, bizüm katumuzda teyemmüm almak dürüstdür. Bizüm mezhebimizde vaktan öndin teyemmüm almak dürüstdür.... Ammâ Şâfi'î katında istemek vâcibdür.... (37b-38a).”⁸³⁵

Ayrıca bu ifadelerden, müellin Hanefî mezhebine mensup olduğunu görmek de mümkündür. Ayrıca müellifin, hem eserinde kaynak olarak kullandığı eserler (*Bidâye-i Kelâm, İzâh, Muhtasar-ı Muhît, Münyetü'l-musallî....vs.*)in ekserisinin Hanefî fikhına ait olması, hem de zikrettiği şahıslar (Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf, Ebü'l-Fazl-ı Kirmânî, İmam Muhammed.... vs.)in bir çoğunun bu mezhebe mensup olması da, O'nun Hanefî mezhebine mensup olduğunu açıkça gösterir.

Fıkıh, tefsir, hadis gibi İslâmî ilimlerle tasavvufa ait geniş bilgi sahibi olduğunun açık bir delili sayılan *Mukaddime-i Kutbuddîn (Râhatu'l-Kulûb)* isimli eserinde, kendisinden tevazu ile bahsetmesi, onun olgun kişiliğine işaret eder⁸³⁶: “bu za'îf, fakîr, hakîr.... 1b”, “bu miskîn.... 2a”, “bu za'îf.... 1b” gibi.

İznikî, Arapça eser telif edecek kadar bu dili bilmesine rağmen, eserini Türkçe yazmıştır. Çünkü hem kendi döneminde hem de kendisinden önceki dönemlerde yazılan eserlerin ekserisi Arapça, bazıları da Farsça yazılmıştır. Halk ise, bu eserleri okuyup anlayamamaktadır. Oysa bir müslümanın dînî vecibelerini tam ve doğru olarak yerine getirmesi, dînî hayatını İslâmın ahkâmına göre tanzim edebilmesi, ancak İslâm dîninin emir ve nehiylerini çok iyi bilmesiyle mümkündür. Bunun için, dînî esasların Türklere kendi dilleriyle

⁸³¹ Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100.

⁸³² Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 225; Kutbuddin İznikî, *Mürşid-i Müteehhilin*, s. 3.

⁸³³ Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, s. 27.

⁸³⁴ Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 225. Ayrıca *Hidâyetü'l-Arifin*'de Kutbuddin İznikî için “el-Fakîhu'l-hanefî” ibaresi geçmektedir. Bak. s. 184.

⁸³⁵ *Râhatu'l-Kulûb*dan alınan bölümler Rasim Deniz (E.Ü., İlahiyat Fakültesi Öğr. Gör.) özel kitaplığında bulunan nushadan alınmıştır.

⁸³⁶ Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 226.

öğretilmesi gerektiği düşüncesine sahip olan İznikî, bu konudaki düşüncesini hemen eserinin ilk sayfalarında şöyle ifade etmiştir:

“..... bu farz-ı ‘ayın olan ‘ilimde kitâblar düzmişler, latîf, görklü. Ammâ ol kitâbların köpi ^cArabca, kimisi Parsîce. Her gişi anlara mutala’a idüp ma’nisin çıkarırmazlar..... dahı tizcek girü o onu düze yâhûd sonra gendü ma’nisin görklü eydimez. Pes diledi bu miskîn dahı farz-ı ‘ayın olan ‘ilimde Türkîce bir mukaddime düze. Ta kim mübtediler anı okımak genez ola dahı kızçugazlar ve oglancuklar bâlig olmaga yakın olıcak öğredeler 1b-2a.”

Bâyezid Han’ın oğlu Süleymân Han’ın, bilgi ve faziletine çok değer verdiği Kutbuddîn-i İznikî⁸³⁷, Timur⁸³⁸, un Anadolu’da kaldığı müddet içinde, başlarını belaya sokmamak için âzâmi gayret gösteren İsa ve Mehmet çelebilerden İsa Çelebi’nin elçisi olarak Timur’a gitmiş ve şehzâde için taç ve hil’at almıştır. Mehmet Çelebi ise, Timur adına sikke bastırmıştır⁸³⁹. Ayrıca Kutbuddîn-i İznikî’nin, halka yaptığı zulüm ve işkenceden dolayı, Timur’a acı sözler söylediği, Timur’un ise buna karşı sükut ettiği çeşitli kaynaklarda geçmektedir⁸⁴⁰. Kutbuddîn-i İznikî ile Timur arasında olan bu musâhabe, *Tacü't-tevarih*'te geniş olarak şu şekilde geçmektedir:

“Timur, Rum ülkesine geldiği sırada sözü edilenle görüştüğü zaman hazret ona, halkı telef etmek, ülkeleri yağmalatmak dürüstlüğü gereği değildir. Haram yere kan dökmekten kaçınıp sakınmak, baş ve buğluk havasında kanat açanlara gereklidir. Müslüman olana ve din yolunu kollayana islâm ülkelerini korumak başlıca amaç olmalıdır, diye konuşunca Timur buna karşılık Ey Şeyh, her nerede konaklasam çadırımın kapısı doğu yöne bakarken, sabah olunca batıya dönmüş olarak görüyorum. Ata bindiğimde çevremi elliye yakın insan sarıyor. Önüme düşüp bana rehberlik ediyorlar cevabını verdi. Bunun üzerine Şeyh ben de seni akıllı bir kişi sanıyordum. Şimdi bildim ki, hata eylemişim deyince, Timur, Şeyhe böyle söylemesinin sebebini sordu. Şeyh de sen kendini Yaradanın kahrına ulaşan İblis’e benzetmek istiyorsun dedi ve konuşmayı kesip yürüdü gitti”⁸⁴¹.

Öksüz, İznik’te yaptığı araştırmalar neticesindeki intibalarını makalesinde şöyle belirtmektedir:

⁸³⁷ Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 226.

⁸³⁸ *Yeni Rehber Ansiklopedisi*'nde, Kutbuddîn-i İznikî'nin birçok devlet adamının iltifat ve ihsanına kavuştuğu, özellikle de Timur'un, din ilimlerindeki yüksekliği sebebiyle, ona çok büyük saygı gösterdiği kayıtlıdır. Bak. C. 12, s. 310.

⁸³⁹ Yılmaz Öztuna, *Büyük Türkiye Tarihi*, 2. c., Ötüken Yayınevi, İst. 1977, s. 357.

⁸⁴⁰ Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 114; Şemsü'd-din Sâmî, *a.g.e.*, s. 3672; Mecdî Mehmed Efendi, *a.g.e.*, s. 58; Abdullah Develioğlu, *a.g.e.*, s. 322.

⁸⁴¹ Hoca Sadettin Efendi, *a.g.e.*, s. 27.

“Yerinde yaptığımız araştırmalarda tarihî şahsiyetinden çok menkıbevî anlatımlar içersinde rastladığımız Şeyh Kutbuddîn’in, halk arasında hâlâ bir yol gösterici olarak kabul edilip, belirli günlerde kabrinin ziyaret edilmesi, onun halk için ne kadar kıymet teşkil ettiğinin açık bir ifadesidir. Onunla ilgili derlediğimiz rivayetlerden biri⁸⁴², bu konuda bize fikir verecek mahiyettedir.

Eşrefoğlu Rumî’nin bir sabah namazını kıldırıldığı cemaatda hazır bulunan Kutbuddin İznikî, namazı kıldıktan sonra Eşrefoğluna yaklaşıp: Hocam, namazı erken kıldırmadınız mı? diye sorunca Eşrefoğlu, onu kucaklayıp pencereye doğru kaldırarak; güneşin doğup doğmadığına bakmasını söyler. Pencereden dışarı bakar bakmaz gözlerini oğuşturan Kutbuddin İznikî, sadece doğmuş der ve büyük bir sessizliğe dalar.

Bu rivayet, halk arasında Şeyh Kutbuddin’in mânen yükselmiş olduğunun açık bir ifadesidir. Zirâ «güneş en erken, en yüksek yerden görülür» şeklindeki düşünce bu hususta asıl hareket noktasıdır.⁸⁴³

Kutbuddîn-i İznikî’nin fikhî meseleleri ihtivâ eden *Mukaddime-i Kutbuddîn (Râhatu’l-Kulûb)*⁸⁴⁴, *Mürşid-i Müteehhilîn*⁸⁴⁵, *Kitâbu’s-Salât*⁸⁴⁶, *Ve’l-Akdü’s-Semîn Ve’l-Akdü’l-Yemîn*⁸⁴⁷, *Zâdü’l-Meâd fi’l-Fürû ve’l-Ahlâk*⁸⁴⁸, *Fethu Miftâhi’l-Gayb*⁸⁴⁹, *Tefsîr-i Kutbuddîn*⁸⁵⁰ isimli eserleri vardır.

⁸⁴² *Âşıkpaşaoğlu Tarihi’nde Kutbuddin İznikî*, kerametleri zâhir olan, duâları ise kabul olunan aziz kimselerden biri olarak zikredilmektedir. bak. s. 194.

⁸⁴³ Dr. Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 226-227.

⁸⁴⁴ *a.g.m.*, s. 227; Kutbuddin İznikî, *Mürşid-i Müteehhilîn*, s. 4; Fehmi Edhem Karatay, *a.g.e.*, s. ; Agah Sırrı Levend, *a.g.m.*, s. 74; Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100; Bağdatlı İsmail Paşa, *a.g.e.*, s. 184; Abdullah Develioğlu, *a.g.e.*, s. 322.

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* isimli eserinde Mukaddime veya Mukaddime-i Kutbuddin ismiyle anılan eseri, *Râhatu’l-Kulûb*’dan farklı bir eser olarak zikretmektedir. Fuad Köprülü ise Mukaddime’nin *Râhatu’l-Kulûb* isimli eser olduğunu söylemekte ve Tahir Bey’in bunu Mukaddime’den farklı bir eser saymakla yanlış olduğunu ifade etmektedir. Bak. Ord. Prof. M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken, İst. 1986, s. 356.

⁸⁴⁵ Kutbuddin İznikî, *Mürşid-i Müteehhilîn*, s. 4; Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100.

⁸⁴⁶ *a.g.e.*, s. 4.; Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 227; Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144; Agah Sırrı Levend, *a.g.m.*’inde geçen “Mukaddime-i Salat” isimli eserin bu olduğunu tahmin ediyoruz. bak. s. 77. Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*’de *Râhatu’l-Kulûb* isimli eserin diğer ismini *Mukaddimetu’s-Salât* olarak vermektedir. Bu bilgi ışığında *Râhatu’l-Kulûb* ile *Kitâbu’s-Salât*’ın aynı eser olma ihtimali vardır.

⁸⁴⁷ Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144; Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100; Abdullah Develioğlu, *a.g.e.*, s. 322; Bağdatlı İsmail Paşa, *a.g.e.*, s. 184.

⁸⁴⁸ Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144; Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 227; Kutbuddin İznikî, *Mürşid-i Müteehhilîn*, s. 227; Bağdatlı İsmail Paşa “Zâdü’l-meâd fil-fikhî ve’l-Ahlâk”, *a.g.e.*, s. 184; Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100; Abdullah Develioğlu, *a.g.e.*, s. 322.

⁸⁴⁹ Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100. *Osmanlı Müellifleri* (Sad. A. F. Yavuz-İ. Özen)’nde Muhammed Muhyiddin ibni Kutbuddin İznikî’nin *Şerhu Alâ Miftahi’l-Gaybi’l-Müsemma bi Fethi Miftahi’l-Gayb* isimli bir eseri olduğu zikredilmektedir. Kanatimizce, Kutbuddin İznikî’ye atfedilen mezkûr eser bu olup, Kutbuddin İznikî ile Muhammed Muhyiddin ibni İznikî arasındaki isim benzerliğinden dolayı karıştırılmış olabilir.

⁸⁵⁰ Kâtib Çelebi, *a.g.e.*, s. 457; Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100; Bağdatlı İsmail Paşa, *a.g.e.*, s. 184; Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144.

ŞİRÂZ'DAN İSTANBUL'A

Doğduğu kasaba olan İznik'te vefat eden⁸⁵¹ Kutbuddîn-i İznikî'nin ölüm tarihi *Şakâiku'n-Nu'mâniye*'de şu şekilde geçmektedir:

“Sikât-i ulemâdan birinin hattından menkûldur ki mûmâ ileyh, Mevlânâ Kutbuddîn-i İznikî hazretlerinin İznik'te kabri üzere mestûr ve muharrerdir ki sekizyüz yigirmi bir senesinin şehr-i Zil-Ka'desinin sekizinci gününde vefât eyledi.”⁸⁵²

İznik'te Hayreddin Paşa'nın torunlarından Halil Paşa Camii yanındaki türbesinde medfûndur⁸⁵³. Türbesi, Yeşil Camii ile Nilüfer Hatun imareti arasında olup, Bâyezîd Han'ın veziri İbrâhîm Paşa tarafından yaptırılmıştır. Üç sıra tuğla, bir sıra kesme taşla yapılmış olan türbeye birleşik olarak yer alan camii ise, İstiklâl Harbi sırasında tamamen harap hale getirilmiştir.⁸⁵⁴

Râhatu'l-Kulûb (Mukaddime-i Kutbuddin)

Eser, âyet-i kerîme ve hadîs-i şeriflerin ışığı altında her “âkil ve bâliğ” tarafından bilinmesi farz olan İslâm dininin vaz ettiği esasları beyan etmek ve her “âkil ve bâliğ”in bu yoldaki azmini kuvvetlendirmek üzere yazılmıştır. Çünkü “âkil ve bâliğ” olmuş her müslümanın dînî vecibelerini tam ve doğru olarak yerine getirebilmesi ve dînî hayatını tanzim edebilmesi ancak mensubu bulunduğu İslâm dîninin ahkâmını bilmesiyle mümkündür. Bunun bilincindeki Kutbuddîn-i İznikî, eserinin başında farz-ı ayın ve farz-ı kifâye olan ilmi tarif ettikten sonra, eserini yazış gayesini şu şekilde dile getirmektedir:

⁸⁵¹ Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144; Şemsü'd-din Sâmî, *a.g.e.*, s. 3672; Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 227.

⁸⁵² Mecdî Mehmed Efendi, *a.g.e.*, s. 59.

Tacü't-Tevarih'de Kutbuddin İznikî'nin vefat tarihi 885 (M. 1480) olarak geçmektedir. Bak. s. 27. Yalnız biz bu ölüm tarihinin *Osmanlı Müellifleri*'nde geçen Muhammed Muhyiddin ibni Kutbuddin İznikî (Kutbuddin zade) ile olan isim benzerliğinden dolayı karıştırıldığı kanatindeyiz. Çünkü *Osmanlı Müellifleri*'nde bu zâtın ölüm tarihi “Lekad etellahe bi kalbin selim” ve “Rahmetullahi aleyhi dâimen” terkiplerinin gösterdiği H. 885 tarihi gösterilmekte ve kabrinin Edirne'de Zindanaltında Tatarhan mezarlığında olduğu kaydedilmektedir. Ayrıca “Şakayık Tercümesi” ile “Keşfu'z-zünûn”da yazılı olan tarihlerin (H. 821) yanlış olduğu da belirtilmektedir. Bak. Bursalı Mehmet Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri 1299-1915* ((HZR. A. Fikri Yavuz-İsmail Özen) “Muhammed Muhyiddin ibni Kutbuddin İznikî (Kutbuddin zade)885=1480”, Meral Y., c. 1, İst., s. 148-149) Oysa Kutbuddin İznikî, memleketi olan İznik'te vefat etmiştir. Ayrıca, İznikî'nin H. 885 (1480) tarihinde öldüğünü kabul edersek, Timur'un Anadolu'da kaldığı dönemde onunla görüşüp halka yaptığı zulümden dolayı ona acı sözler söylemesine ve ondan (Timur'dan) İsa Çelebi için, tac ve hil'at almasına imkan yoktur. Çünkü o dönemlerde küçük bir çocuk olması gerekir. Yine OM'nde geçen “İznik'te ziyaret ettiğim pederinin türbesinde bu zata nisbet edilen bir sanduka vardır” (Bak. s. 149) sözlerinden ve isminde “Kutbuddin İznikî'nin oğlu” mânâsına gelen .... ibni Kutbuddin İznikî kelimelerinden Kutbuddin İznikî'nin oğlu olma ihtimali vardır.

⁸⁵³ Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144.

⁸⁵⁴ Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 226-227.

“Yerinde yaptığımız araştırmalarda tarihî şahsiyetinden çok menkıbevî anlatımlar içersinde rastladığımız Şeyh Kutbuddîn’in, halk arasında hâlâ bir yol gösterici olarak kabul edilip, belirli günlerde kabrinin ziyaret edilmesi, onun halk için ne kadar kıymet teşkil ettiğinin açık bir ifadesidir. Onunla ilgili derlediğimiz rivayetlerden biri⁸⁴², bu konuda bize fikir verecek mahiyettedir.

Eşrefoğlu Rumî’nin bir sabah namazını kıldırıldığı cemaatda hazır bulunan Kutbuddin İznikî, namazı kıldıktan sonra Eşrefoğluna yaklaşıp: Hocam, namazı erken kıldırmadınız mı? diye sorunca Eşrefoğlu, onu kucaklayıp pencereye doğru kaldırarak; güneşin doğup doğmadığına bakmasını söyler. Pencereden dışarı bakar bakmaz gözlerini oğuşturan Kutbuddin İznikî, sadece doğmuş der ve büyük bir sessizliğe dalar.

Bu rivayet, halk arasında Şeyh Kutbuddin’in mânen yükselmiş olduğunun açık bir ifadesidir. Zirâ «güneş en erken, en yüksek yerden görülür» şeklindeki düşünce bu hususta asıl hareket noktasıdır.⁸⁴³

Kutbuddîn-i İznikî’nin fikhî meseleleri ihtivâ eden *Mukaddime-i Kutbuddîn (Râhatu’l-Kulûb)*⁸⁴⁴, *Mürşid-i Müteehhilîn*⁸⁴⁵, *Kitâbu’s-Salât*⁸⁴⁶, *Ve’l-Akdü’s-Semîn Ve’l-Akdü’l-Yemîn*⁸⁴⁷, *Zâdü’l-Meâd fi’l-Fürû ve’l-Ahlâk*⁸⁴⁸, *Fethu Miftâhi’l-Gayb*⁸⁴⁹, *Tefsîr-i Kutbuddîn*⁸⁵⁰ isimli eserleri vardır.

⁸⁴² *Âşıkpaşaoğlu Tarihi’nde Kutbuddin İznikî*, kerametleri zâhir olan, duâları ise kabul olunan aziz kimselerden biri olarak zikredilmektedir. bak. s. 194.

⁸⁴³ Dr. Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 226-227.

⁸⁴⁴ *a.g.m.*, s. 227; Kutbuddin İznikî, *Mürşid-i Müteehhilîn*, s. 4; Fehmi Edhem Karatay, *a.g.e.*, s. ; Agah Sırrı Levend, *a.g.m.*, s. 74; Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100; Bağdatlı İsmail Paşa, *a.g.e.*, s. 184; Abdullah Develioğlu, *a.g.e.*, s. 322.

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* isimli eserinde Mukaddime veya Mukaddime-i Kutbuddin ismiyle anılan eseri, *Râhatu’l-Kulûb*’dan farklı bir eser olarak zikretmektedir. Fuad Köprülü ise Mukaddime’nin *Râhatu’l-Kulûb* isimli eser olduğunu söylemekte ve Tahir Bey’in bunu Mukaddime’den farklı bir eser saymakla yanıldığını ifade etmektedir. Bak. Ord. Prof. M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken, İst. 1986, s. 356.

⁸⁴⁵ Kutbuddîn İznikî, *Mürşid-i Müteehhilîn*, s. 4; Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100.

⁸⁴⁶ *a.g.e.*, s. 4.; Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 227; Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144; Agah Sırrı Levend, *a.g.m.*’inde geçen “Mukaddime-i Salat” isimli eserin bu olduğunu tahmin ediyoruz. bak. s. 77. Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*’de *Râhatu’l-Kulûb* isimli eserin diğer ismini *Mukaddimetu’s-Salât* olarak vermektedir. Bu bilgi ışığında *Râhatu’l-Kulûb* ile *Kitâbu’s-Salât*’ın aynı eser olma ihtimali vardır.

⁸⁴⁷ Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144; Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100; Abdullah Develioğlu, *a.g.e.*, s. 322; Bağdatlı İsmail Paşa, *a.g.e.*, s. 184.

⁸⁴⁸ Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144; Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 227; Kutbuddin İznikî, *Mürşid-i Müteehhilîn*, s. 227; Bağdatlı İsmail Paşa “Zâdü’l-meâd fil-fıkhı ve’l-Ahlâk”, *a.g.e.*, s. 184; Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100; Abdullah Develioğlu, *a.g.e.*, s. 322.

⁸⁴⁹ Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100. *Osmanlı Müellifleri* (Sad. A. F. Yavuz-İ. Özen)’nde Muhammed Muhyiddin ibni Kutbuddin İznikî’nin *Şerhu Alâ Miftahi’l-Gaybi’l-Müsemma bi Fethi Miftahi’l-Gayb* isimli bir eseri olduğu zikredilmektedir. Kanatimizce, Kutbuddin İznikî’ye atfedilen mezkûr eser bu olup, Kutbuddin İznikî ile Muhammed Muhyiddin ibni İznikî arasındaki isim benzerliğinden dolayı karıştırılmış olabilir.

⁸⁵⁰ Kâtib Çelebi, *a.g.e.*, s. 457; Ali Rıza Karabulut, *a.g.e.*, s. 100; Bağdatlı İsmail Paşa, *a.g.e.*, s. 184; Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144.

Doğduğu kasaba olan İznik'te vefat eden⁸⁵¹ Kutbuddîn-i İznikî'nin ölüm tarihi *Şakâiku'n-Nu'mâniye*'de şu şekilde geçmektedir:

"Sikât-i ulemâdan birinin hattından menkûldur ki mûmâ ileyh, Mevlânâ Kutbuddîn-i İznikî hazretlerinin İznik'te kabri üzere mestûr ve muharrerdir ki sekizyüz yigirmi bir senesinin şehr-i Zil-Ka'desinin sekizinci gününde vefât eyledi."⁸⁵²

İznik'te Hayreddin Paşa'nın torunlarından Halil Paşa Camii yanındaki türbesinde medfûndur⁸⁵³. Türbesi, Yeşil Camii ile Nilüfer Hatun imareti arasında olup, Bâyezîd Han'ın veziri İbrâhîm Paşa tarafından yaptırılmıştır. Üç sıra tuğla, bir sıra kesme taşla yapılmış olan türbeye birleşik olarak yer alan camii ise, İstiklâl Harbi sırasında tamamen harap hale getirilmiştir.⁸⁵⁴

Râhatu'l-Kulûb (Mukaddime-i Kutbuddin)

Eser, âyet-i kerîme ve hadîs-i şeriflerin ışığı altında her "âkil ve bâliğ" tarafından bilinmesi farz olan İslâm dininin vaz ettiği esasları beyan etmek ve her "âkil ve bâliğ" in bu yoldaki azmini kuvvetlendirmek üzere yazılmıştır. Çünkü "âkil ve bâliğ" olmuş her müslümanın dînî vecibelerini tam ve doğru olarak yerine getirebilmesi ve dînî hayatını tanzim edebilmesi ancak mensubu bulunduğu İslâm dîninin ahkâmını bilmesiyle mümkündür. Bunun bilincindeki Kutbuddîn-i İznikî, eserinin başında farz-ı ayın ve farz-ı kifâye olan ilmi tarif ettikten sonra, eserini yazış gayesini şu şekilde dile getirmektedir:

⁸⁵¹ Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144; Şemsü'd-din Sâmi, *a.g.e.*, s. 3672; Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 227.

⁸⁵² Mecdî Mehmed Efendi, *a.g.e.*, s. 59.

Tacü't-Tevarih'de Kutbuddin İznikî'nin vefat tarihi 885 (M. 1480) olarak geçmektedir. Bak. s. 27. Yalnız biz bu ölüm tarihinin *Osmanlı Müellifleri*'nde geçen Muhammed Muhyiddin ibni Kutbuddin İznikî (Kutbüddin zade) ile olan isim benzerliğinden dolayı karıştırıldığı kanatındeyiz. Çünkü *Osmanlı Müellifleri*'nde bu zâtın ölüm tarihi "Lekad etellahe bi kalbin selim" ve "Rahmetullahi aleyhi dâimen" terkiplerinin gösterdiği H. 885 tarihi gösterilmekte ve kabrinin Edirne'de Zindanaltında Tatarhan mezarlığında olduğu kaydedilmektedir. Ayrıca "Şakayık Tercümesi" ile "Keşfu'z-zünûn"da yazılı olan tarihlerin (H. 821) yanlış olduğu da belirtilmektedir. Bak. Bursalı Mehmet Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri* 1299-1915 ((HZR. A. Fikri Yavuz-İsmail Özen) "Muhammed Muhyiddin ibni Kutbüddin İznikî (Kutbüddin zade)885=1480", Meral Y., c. I, İst., s. 148-149) Oysa Kutbuddin İznikî, memleketi olan İznik'te vefat etmiştir. Ayrıca, İznikî'nin H. 885 (1480) tarihinde öldüğünü kabul edersek, Timur'un Anadolu'da kaldığı dönemde onunla görüşüp halka yaptığı zulümden dolayı ona acı sözler söylemesine ve ondan (Timur'dan) İsa Çelebi için, tac ve hil'at almasına imkan yoktur. Çünkü o dönemlerde küçük bir çocuk olması gerekir. Yine OM'nde geçen "İznik'te ziyaret ettiğim pederinin türbesinde bu zata nisbet edilen bir sanduka vardır" (Bak. s. 149) sözlerinden ve isminde "Kutbuddin İznikî'nin oğlu" mânâsına gelen .... ibni Kutbuddin İznikî kelimelerinden Kutbuddin İznikî'nin oğlu olma ihtimali vardır.

⁸⁵³ Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, s. 144.

⁸⁵⁴ Dr. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 226-227.

“..... bu miskîn dahı farz-ı ‘ayn olan ‘ilmde Türkîce bir mukaddime düze. Tâ kim mübtediler anı okımak genez ola. Dahı kızçugazlar ve oglancuklar bâlig olmaga yakın olıcak öğredeler. Bu mukaddimiye ta kim i’tikadına ve gönline evvelden şeri’at emrin dutmak ve müsülmânlig kaydın yimeg düşe. Bâlig oldukdan sonra bununula ‘amel eyleye.2a”

Müellif, yazmış olduğu mukaddimesinin “mübtediler” tarafından okunmasını teşvik amacıyla, eserine “garîb mes’eleler” de aldığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Dahı garîb mes’eleler dahı getürdi, mübtediler bu mukaddimeyi okıмага yiltenmeg-içün. 7a”

Eserin çatısı, müellifin diliyle kısaca şöyledir:

“Pes imdi bu za’îf dahı ol ‘ulema’i(?) ‘âlimlere ve munkatı’lara ittibâ’ idip bu mukaddimede zâhire farz olan ‘ilm nedür? Neyile tamâm olur? Anı bildürdi. Ol biş nesneyi kim İslâm anun üzerine yapılmışdur anı tafsîl iddi. Andan sonra bâtınına farz olan ‘ilm nedür? Neyle tamâm olur? Anı bildürdi. 5b” Bu ifâdelerin hemen akabinde ise, eserini çok geniş şekilde değil de, niçin muhtasar olarak meydana getirdiğini şu ifadelerle belirtmektedir: “Ammâ kamusun getürüp beyân itmedi. Her birinde çok âyât, hadîs getürmedi, söz uzanmasun diyü. Zîrâ ekser halâyıkın âhîret ‘amelinde i’tikâdı zayıf olmuşıdı. .... Uzunı çok olan ‘ilme, ‘ibâdete ragbet idip mutâla’a idemezleridi ve öğrenemezleridi ve işlemezleridi. 5b-6a”

Müellif, bu eserini yazmaktaki amacının farz-ı ayın olan ilimleri bildirmek olduğunu belirttikten sonra, niçin diğerkonulara da değindiğini şöyle açıklamaktadır:

“Ammâ bilgil kim bu za’îfun maksûdı bu farz-ı ‘ayn olan ‘imleri bildürmegidi. Farz-ı kifâye ve sünnet ve müstahab olanları bildürmek degülidi. Her nesne kim işlemek farz-ı kifâye ola ya sünnet veya müstahab olur. Anı bilmek dahı farz-ı kifâye ya sünnet ya müstahab olur. Lâkin, çünkü farz-ı ‘aynun dahı kemâli bunları işlemek birle olurdu. Pes bu mukaddimede farz-ı kifâye ya sünnet ve müstahab olan ve edeb olanları dahı ‘ibâdeti mekrûh ya fâsid ya nâkıs idenleri dahı bildürdi. 7a”

Eser, beş “bâb”a ayrılmıştır. “Bâb” başlıkları ise, her “bâb”ın başladığı sahifenin kenarına yazılmıştır. Ayrıca her “bâb” da bir takım “fasıl”lara ayrılmıştır. “Bâb”ları müellifin kendi ifadesiyle şöyle sıralıyabiliriz:

1. “Evvel bâb îmânı bildürür..... 8b-29b”

2. “İkinci bâb namâzı nice idicek tamâm olur anı bildürür. Ammâ bilgil ki bu bâbda namâzun şartların ve rûkunların ve vâciblerin ve sünnetlerin ve müstahabların ve edeblerin bildürdük. Dahı namâzı fâsid idenleri, mekrûh

idenleri, nâkıs idenleri bildürdük. Andan sonra gişi Kur'ânı okırken niçe yanılıcak namâzı fâsid olur, nice yanılıcak secde sehvi lâzım olur anı bildürdüg. Andan sonra imâm olan gişi erkânı nedür? Cemâ'at olan gişiler hükmi nedür? Mescid hükmi nedür? Ve hürmeti nedür? Anı bildürdüg. Andan sonra bir kaç mes'eleler getürdüg ki, namâz kılmaga meşgûl olan gişiler anı bilmek katı gereklüyidi. Zîrâ çok vâki' olurdu. Andan sonra sefere giden gişi namâzı nice kılsa gerek. Hükmi nedür? Anı bildürdük. Andan sonra Cumu'a namâzı ve Bayram namâzı hükmin bildürdük. Andan sonra ölü namâzı hükmin bildürmeg birle tamâm eyledüg. Amma namâzun şartların beyân itmekte evvel gişi arısu olıcak nice Yunmak gerek anı bildürdük..... 29b-71-b”

3. “Üçüncü bâb zekât bâbıdır. Ammâ bilgil ki, bu bâbda ‘öşür ve oruc bayramında virdükleri fitra ve hacılar bayramında iddügleri kurbanı ve bir gişi yabanda ma'den bulsa ya mâl bulsa anı bildürevüz. Dahı bunların ve beytü'l-mâlun ve humsun ve kâfirlerden aldıkları haracın ve armaganun her birini kime virmek gerek anı bildürevüz.... 71b-93b”

4. “Bu bâb oruc hükmin bildürür..... 93b-101b”

5. “Bişinci bab hac, 'umre hükümlerin bildürür.... 101b”

Eser, telif olmakla beraber, vücuda getirilirken bir çok Arapça yazılmış eserden istifade edilerek meydana getirilmiştir. Bu durum hem eserin dilinden hem de eserde çokça geçen Arapça kaynaklar⁸⁵⁵dan anlaşılmalıdır. Müellif, her ne kadar eserin özelliikle halk tarafından kolayca anlaşılmasını sağlamak amacıyla eserinde sade bir uslûp kullanmışsa da, bazen dil yapısının Türkçe cümle kuruluşundan uzaklaştığı görülmektedir. Bu durumun en önemli sebebi ise, özellikle Arapça yazılmış eserlerden istifade etmesidir. Çünkü müellif, yaptığı çevirilerde metne sadık kalmak istemiş, bu da cümle bozukluklarına sebep olmuştur. Ayrıca eserde, çokça kullanılan Arapça ve Farsça'dan kendi sentakslarıyla dilimize geçen bağlama edatları da ifâde bozukluklarına sebep olmuştur:

“Ma'nîsi budur kim Allah Ta'âlâ buyurur eydür kim: «Allahdan korkmaz hiç kimse illâ 'âlimler korkarlar. Anıñın Peygamber Hazreti 8'A.M) and içdi eyiddi: Mecmu'unuzdan ben artuk korkaram Allahdan didi. (17b).”, “Yâhûz bir gişinün bir 'acîb işin görürse kim anda çok dürlü zana'atlar işlemişdür kimse ancılayın işlemek elinden gelmez (18a).”, “Ma'nîsin budur kim: 'İlim farizadur her bâlig olan müsül mân er gişiye ve 'avrat gişiye. İmdi bellüdür kim ol farz-ı 'ayın olan 'ilim ol 'ilimdür kim gişinün müsül mânlığı ansuz tamam olamaz anı bilmeyince (2b)”, «Gel imdi gendü aslın ve bünyâzun 'acâyibin anlarsan sana 'ibret ve tenbih yiter kim bir katra sudan bunun gibi latîf 'uzuvlar ve her bir 'uzuvlarda kuvvetler nice hâsil oldı

⁸⁵⁵ Arapça kaynakların bazıları şunlardır: *Hulâsatu'l-Fetâvâ, İhyâ-yı 'Ulüm-ı Dîn, İzâh, Kûtu'l-Kulüb, Mabsût, Mecmu'u'n-Nevâzil, Muhtasar-ı Muhît, Münyetü'l-Musallî, Nihayetü'l-'Ukûl.....*

dahi görgil ki bu odına cevherdür latif ve yumşak ve nurlu (19a).”, “Peygamber mu’cizâtına nazar kıl kim ‘âdetâ muhâlifdür bu mecmu’ı sana delîldür kim bilesin ki bu mecmu’-ı mümkünât ve i’tibârât ki vardır (19b).”

Râhatu’l-kulûb, edebiyatımız için Eski Anadolu Türkçesi’ni temsil etmesi, Eski Anadolu Türkçesi’nin dil hususiyetlerini yansıtması ve müellifin şuurulu bir şekilde Türkçe olarak telif etmesi bakımından önemlidir.

Eserin nüshaları Şunlardır: Bizdeki nüsha⁸⁵⁶: Nüsha, sırt kısmı deri, üzeri karton kapaklı bir cilt olup, 130 varaktan ibarettir. Her sahifede 15 satırın yer aldığı aharlı kağıt yapraklar, 25x16,20x13 cm ebadında olup koyu krem renkli ve kalındır. Harekeli nesih ile yazılmış olup müstensihi bilinmemektedir. Fakat biz yazıdan eserin eski zamanlarda yazıldığını anlamaktayız.

Diğer nüshalar⁸⁵⁷: Doç. Dr. Suat Yıldırım’a ait nüsha, Topkapı Nüshası (234 K. 823 numarada kayıtlı), Ayasofya Nüshası [Süleymaniye (Ayasofya: O. 1171) Ktp. 297.4/94.35 numarada kayıtlı], İbrahim Efendi Nüshası [Süleymaniye (İbrahim Ef. 466) Ktp. 297.84/94.35 numarada kayıtlı], Vatikan Nüshası, Paris (Bibl. Nat.) Nüshası (“Bibliothèque Nationale-Manuscrits Orientaux” bölümü 11 ve 12 numaralarda kayıtlı) , Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi (1102 ve 1149 numaralarda kayıtlı) Nüshaları.

Müellif ve Eser İsmi Bakımından Benzerlik Taşıyan Nüshalar: Süleymaniye (Hacı Mahmud Ef. 1600) Kütüphanesi, Süleymaniye (Rşd. 5381/1) Kütüphanesi, Süleymaniye (Hacı Mahmud ef. 1691) Kütüphanesi.

⁸⁵⁶ Rasim Deniz özel kitaplığına ait nüsha.

⁸⁵⁷ Bu nüshalar hakkında daha geniş bilgi için bak. Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.m.*, s. 241-45.

ŞİRAZ'DAN İSTANBUL'A

"Kutbiddîn b. Muhammed İznîkî (? - 821 H.) ve *Râhatu'l-kulûb* (Mukaddime-i Kutbiddîn) İsimli Eseri", *Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 161-171 (1996).